

Alternatif Bir Tedavi Sistemi: Homeopati

An Alternative Treatment System: Homeopathy: Review

Miray ARSLAN,^a
Bilge SÖZEN ŞAHNE,^b
Sevgi ŞAR^a

^aEczacılık İşletmeciliği AD,
Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi,
^bEczacılık İşletmeciliği AD,
Hacettepe Üniversitesi
Eczacılık Fakültesi, Ankara

Geliş Tarihi/Received: 31.07.2013
Kabul Tarihi/Accepted: 18.11.2013

Bu çalışmanın kısaltılmış hali, 8. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri (22-25 Mayıs 2013, Gaziantep)'nde sözlü olarak sunulmuştur.

Yazışma Adresi/Correspondence:
Miray ARSLAN
Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi,
Eczacılık İşletmeciliği AD, Ankara,
TÜRKİYE/TURKEY
msevuktekin@ankara.edu.tr

ÖZET Bu derleme, hastaya tanı ya da tedavi için hiçbir şekilde “zarar vermeden”, yalnızca hastanın sözel hikâyesine başvurularak uygulanan ve tümüyle doğal yöntemleri kullanan bir tedavi sistemi olan homeopati hakkında genel bilgiler vermek, homeopatinin ülkemizdeki ve dünya genelindeki mevcut durumunu incelemek ve geleceği için önerilerde bulunmak amacı ile yapılmıştır. Yaklaşık 200 yıl kadar önce Dr. Samuel Hahnemann tarafından geliştirilerek dünyaya yayılmış ve yaşam gücünü dengeleyerek vücudun kendini doğal olarak iyileştirmesine yardım eden bir alternatif tedavi sistemi olan homeopatinin ne olduğu, tarihi ve gelişimi, temel ilkeleri ve bunların yanı sıra homeopatik ilaçlar ile bu ilaçların hazırlanışları ve kullanımları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu doğrultuda literatür taraması yapılarak konu çeşitli yönleriyle incelenmiş ve tartışılmıştır. Ayrıca ülkemizde ve çeşitli ülkelerde homeopati ile ilgili yer alan düzenlemeler incelenerek mevcut durum değerlendirilmiştir. Homeopatik tedavi günümüzde dünya genelinde oldukça yaygın olarak kullanılan alternatif tedavi yöntemlerinden biri olup pek çok ülkede bilimsel olarak kabul görmektedir. Ülkemizde ise halen bilimsel kabul görmemiş olan homeopatinin bilimsel geçerlilik kazanabilmesi için, bu alan ile ilgili olarak yapılan klinik ve mevzuat çalışmalarının artırılması, bunun yanında da bu ilaçların hastalara sunumundan mesul olan eczacıların homeopati ile ilgili olarak daha çok bilgilendirilmesi ve homeopati farmakopelerinin oluşturulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Homeopati; tamamlayıcı tedaviler; tıbbi malzeme

ABSTRACT This review was prepared with the aim of examining the current state of homeopathy, which is a treatment system that uses entirely natural methods which is applied by referring only to the story of the patient verbally for diagnosis or treatment of the patient “without damage”, in our country and around the world and making recommendations for the future. In this review information about homeopathy, which was developed and spread throughout the world by Dr. Samuel Hahnemann nearly 200 years ago and is an alternative treatment system that helps the body to heal itself naturally by balancing the life-force, its history and development, in addition basic principles of homeopathy, preparation and usage of homeopathic remedies were given. In this context by literature review various aspects of the subject were examined by literature review and discussed. Homeopathic treatment is one of the alternative therapies, quite widely used today throughout the world, and also is scientifically recognized in many countries. In our country (Turkey), homeopathy has still not been accepted, yet, in order to acquire the scientific validity of it, clinical and regulatory efforts in this area should be increased, as well as pharmacists who are responsible for the presentation of homeopathic drugs to patients, should be more informed about homeopathy and homeopathic pharmacopeias should be prepared.

Key Words: Homeopathy; complementary therapies; materia medica

Türkiye Klinikleri J Pharm Sci 2013;2(2):47-54

Tıp biliminin tanımlanmasında, Hipokrat'tan bu yana Natura Medicatrix (Otonom Biyolojik Sistemler Kanunu), Allopati (Zıtlıklar Kanunu) ve Homeopati (Benzerlik Kanunu) olmak üzere üç ana konu

üzerinde durulmaktadır.¹ Homeopati, “her insanın kendine özgü bir vücut yapısı ve sağlık durumu olduğunu kabul eden, hastanın sözel hikâyesine başvurularak uygulanan, bütünüyle doğal yöntemler kullanan, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal iyileşmede etkili, bütüncül bir tedavi yöntemi” olarak tanımlanmaktadır.²

Hipokrat “hastalık benzerlerle ortaya çıkar ve hasta bu benzerlerle sağlığa döner.” diyerek benzerlik kanununu vurgulamıştır. Hipokrat’tan sonra homeopatiden bahseden diğer bir hekim, 1493-1541 yılları arasında yaşamış modern farmakolojinin kurucusu sayılan Paracelsus’tur.^{3,4} Homeopati, yaklaşık 200 yıl kadar önce Dr. Samuel Hahnemann tarafından geliştirilerek sistematik hâle getirilmiş ve Almanya’dan başlayarak tüm dünyaya yayılmıştır. Homeopatinin dünyaya açılımı, Hahnemann’ın farklı ülkelerden öğrencileri aracılığıyla olmuştur. Homeopati, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde; Dr. Constantine Hering ve Dr. James Tyler Kent, İngiltere’de; Dr. Frederick Hervey Foster Quin aracılığıyla tanıtılmış ve geliştirilmiştir.³

Türkiye’nin homeopatiyle ilk tanışması ise Hahnemann’ın öğrencisi olan Dr. John Martin Honigberger’in 1815 yılında İstanbul’a gelmesi aracılığıyla olmuştur.⁵ Türkiye homeopatiyle erken yıllarda tanışmış olmasına rağmen 2000’li yıllara kadar bu alanda çok fazla çalışma yapılmamıştır. Özellikle son yıllarda ülkemizde homeopatinin bilinirliğinin ve homeopatiye duyulan ilginin artmasıyla yapılan çalışmaların sayısında da artış olmuştur.

Homeopati genel olarak, bir hastalığın, hastalık belirtilerini sağlam bir insanda ortaya çıkarabilecek maddelerin çok düşük dozlarda hastaya verilmesiyle tedavi edilebileceği inancına dayanan bir alternatif tıp yöntemi olarak tanımlanmaktadır.⁶ Homeopati, yaklaşık 200 yıldan beri plasebo etkisi ile karşılaştırılarak tartışılan alternatif ve tamamlayıcı bir tıp sistemidir.⁷ Şüphecilere göre ise homeopati etki etmesi mümkün olmayan antik ve etkisiz bir tedavi yöntemidir.⁸ Ancak bunun aksine, bireysel ya da toplu çalışmalar yapmış olan homeopati uygulayıcıları, homeopatinin klinik etkilerinin ikna edici olduğuna dair sonuçlar almaktadır.

Homeopati terimi, Yunanca *homoios* (benzer) ve *pathos* (hastalık, acı) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Homeopati, yaşam gücünü dengeleyerek vücudun kendini doğal olarak iyileştirmesine yardım eden, insan hastalıklarının tümünü kapsayan bir alternatif tedavi sistemidir.^{9,10}

Homeopati, bireyin temel biyolojik gücü hastalığın üstesinden gelmek için yeterli olduğunda iyileştirici olarak kullanılmakta ya da ömrün uzamasını ve enerjinin artmasını sağlayarak iyileşmeye yardımcı olmaktadır.⁹

Dr. Hahnemann, Dr. William Cullen’in “Materia Medica”sının tercümesi için çalışırken, bir kinin türevinin toksik etkileri ile sıtma hastalığı bulgularının aynı olduğunu görmüştür. Kininin sıtma tedavisinde kullanıldığı noktasından hareketle, benzer semptomu yapan madde ile tedavi prensibine gözlem yolu ile ulaşmıştır.¹¹ Yıllar süren bu çalışmalar sonucunda; herhangi bir ilaç; hasta bir insandaki tüm bulguları, sağlıklı bir insanda ortaya çıkarma özelliğine sahipse, o hastalığı taşıyan insanı da tedavi etme gücü taşır sonucuna varmıştır.

Homeopatinin kurucusu olan Dr. Hahnemann, yaptığı çalışmalar sonucunda “benzer bulguları ortaya çıkarma”, “en küçük doz” ve “tek ilaç” kullanma olmak üzere üç kurala ulaşmış ve yaptığı tüm çalışmalarını “Organon” isimli kitabına kaydetmiştir.¹¹

ORGANON VE HOMEOPATİ

Homeopatinin temel eseri olan Organon’un ilk baskısı 1810 yılında yapılmıştır. Eser, ayrıntılı bir şekilde yazılmış homeopatik kurallar, uygulamalar, yaklaşımlar, açıklamalar ve tanımlardan oluşmaktadır. Tıbbi bir sanat olarak gören Dr. Hahnemann, ikinci baskısından itibaren Organon’u, “Şifa Sanatının Kitabı (Organon der Heilkunst)” adıyla yayınlamıştır. Dr. Hahnemann eserin altı ayrı baskısını yapmış ve bu baskılarda, elde ettiği yeni bilgilere yer vermiştir. Organon’un beşinci baskısı pek çok homeopat tarafından temel kaynak olarak kullanılmıştır.¹¹ Hahnemann’ın, en son bilgi ve deneyimleriyle “Q Potens” çalışmalarını eklediği altıncı ve son baskısı 1842 yılında tamamlanmış, ancak eser Hahnemann’ın ölümünden sonra 1921’de basılabilmıştır.

Organon'da hastalık ve sağlık durumlarının tanımlarına yer verilmiş ve iyileşmenin hastalığın sebeplerinin bulunarak tüm semptomların yok edilmesi ile olacağı belirtilmiştir. Dr. Hahnemann'a göre "Hastalık, kişideki semptomların bütünüdür. Semptomlar ise yaşam gücünün dengesindeki bozulmanın bir dışı vurumudur. Homeopatik tedaviyle yaşam gücü dengelenir, bu yolla hastalık semptomları ortadan kalktığında hastalık da tamamen iyileşmiş olur. Yok edilmiş hastalık, sağlık demektir." Homeopatide hastalıklar tek bir semptomla bakılarak değil, tüm semptomların bütünü olarak incelenmesiyle belirlenmektedir.

Homeopatide tek tip tedavi değil, hastalığın seyrine göre akut, subakut veya kronik tedavi söz konusu olup, her bir durum için farklı kullanım sıklığı ve dozaj aralığı belirlenmektedir.¹² Bu doğrultuda homeopatide esas olan, öncelikle hastayla yapılacak karşılıklı görüşme ile hastalığın ve hastalık sebeplerinin belirlenmesi ve ardından homeopati ilkelerine uygun olarak ilaç tedavisine geçilerek hastalığın ortadan kaldırılmasıdır.

HOMEOPATİNİN TEMEL İLKELERİ

Homeopatiyi oluşturan dört temel ilke bulunmaktadır. Bunlar;

1. "Similia similibus curantur" (Benzer, benzerini iyileştirir) ilkesi,
2. "Materia medica" (Homeopatik ilaç bilimi) bilgisi,
3. "Unitas remedii" (tek ilaç) ilkesi,
4. "Dosis minima" (en küçük doz) ilkesidir.

Homeopatinin temelini benzerlik prensibi oluşturmaktadır. Organon'un 27. paragrafında benzerlik prensibi "Homeopatik ilaçların etkisi, bir hastalığın semptomlarına benzeyen, ancak onun semptomlarından daha güçlü semptomlar oluşturmaya dayanmaktadır. Böylece "her hastalık, kendisine benzeyen semptomları bütünüyle kapsayan, aynı zamanda hastalıktan daha güçlü olan bir ilaçla; çabuk, yumuşak, kökten ve kalıcı bir şekilde iyileşebilir" şeklinde açıklanmaktadır.

"Materia medica", homeopatik ilaç isimlerinin Latince olarak alfabetik sırayla yer aldığı, ilaçların

hazırlanışı, özellikleri ve kullanımları ile ilgili bilgilerin yer aldığı eserlerdir.³ Bu nedenle homeopati biliminin referans kaynağı niteliğindedir. Hahnemann, kendi döneminde 100 civarında homeopatik ilaç üzerinde çalışmıştır.³ İki yüz yıldan bu yana, dünyanın muhtelif yerlerindeki homeopatlar tarafından ilaç denemelerine devam edilmekte, böylece "Materia Medica" literatürü zenginleşmektedir.¹³ Günümüzde yaklaşık 2500-3000 çeşit doğal madde homeopatide kullanılmaktadır.¹

Hahnemann, her ilacın insan vücudundaki etkisinin özel olduğunu, başka, farklı bir ilacın etkisi ile asla aynı olamayacağını belirtmiştir.¹¹ Birden çok ilacın kullanıldığı durumlarda, meydana gelen değişikliklerden hangi ilacın sorumlu olacağını bilinememesi ve birden çok ilacın verilmesi ile birleşik toplam etkinin her zaman artmayacağı, hatta bazı durumlarda birbirlerinin etkilerini engelleme durumları da söz konusu olabileceğinden homeopatik tedavide tek ilaç kullanılmasının gerekli olduğu savunulmaktadır.

Hahnemann, hastalığın semptomlarıyla iyi bir şekilde uyuşan ilaçtan çok küçük dozlarda verildiğinde mükemmel sonuçlar alınabileceğini bulmuştur.¹⁰ Tedavinin hastayı yormadan ve nazıkçe yapılabilmesi için ilacın iyileştirme gücünü harekete geçirebilecek ve beklenen değişikliği sağlayabilecek en küçük dozda verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, "dosis minima" ve "unitas remedii", homeopatik tedavi sisteminin belkemiğini oluşturmaktadır.

HOMEOPATİK İLAÇ

Hahnemann, canlı olan her şeyin kendi fiziksel ve kimyasal durumları dışında gizli bir enerjiye sahip olduğunu ve hatta cansız varlıkların da canlılığa sahip olabileceğini öne sürmüştür. Bu düşüncesinden hareketle bitki, mineral veya hayvanların yaşam güçlerinin potansiyalize edildiğinde güçlü birer ilaç olarak kullanılabilirliğini savunmuştur.³ Dolayısıyla homeopatik ilaçlar, vücudun öz düzenleme mekanizmasını yöneten ve stimüle eden ilaçlar olarak tanımlanmaktadır. İngilizce'de "homeopathic remedies" olarak adlandırılan homeopatik ilaçların, ana maddeleri; en saf hâllerleriyle doğadan elde edilmektedir.

Homeopatik ilaç ana maddeleri:¹⁴

- Bitkisel maddeler (kök, gövde, yaprak, çiçek, kabuk, polen, liken, yosun, eğrelti otları ve yosun gibi)
- Hayvansal maddeler (tüm hayvanlar, hayvan organları, dokular, salgılar, hücre dizileri, toksinler, kan ürünleri gibi)
- Mikroorganizmalar (fungus, bakteri, virüs ve bitki parazitleri gibi)
- İnsan maddeleri (dokular, salgılar, hücre dizileri ve hormonlar gibi endojen moleküller gibi)
- Kimyasal elementler ve mineraller olabilir.

Herhangi bir işlem görmemiş bu ana maddeler homeopatik ilaç özelliği taşımamaktadır. Bu maddeler ancak “benzer benzeri iyileştirir” prensibine uygun olarak reçete edilip, seyreltme ve sarsma işlemlerine tabi tutulup belli bir potens kazandıklarında homeopatik ilaç özelliği kazanmaktadır.³ Homeopatik ilaçların üretiminde kullanılan ana maddelerin kalitesi büyük önem arz etmektedir. Bir maddenin ilaç etkisi olup olmadığının anlaşılabilmesi için öncelikle sağlıklı insanlar üzerinde deneyler yapılmaktadır. Homeopatik ilaç araştırması şu şekilde yapılmaktadır: Sağlıklı bir grup insan çevre koşullarından oldukça izole edilmiş huzurlu ortamlarda ve basit bir beslenme programı altındayken, kendilerine test edilecek ilaç verilerek etkileri kayıt altına alınmaktadır. Etkisi kanıtlanmış olan bu homeopatik ilaçlar ise 200 yıldan bu yana “Materia Medica” literatürünü zenginleştirmektedir³. Hastalık belirtileri ve sağlıklı bireyde görülen etkilerin birbiriyle örtüşmesi durumunda, hastaya en küçük dozdan başlayacak şekilde ilaç verilmektedir.

Homeopatik ilaçların en yaygın kullanılan formu “globül” dür. Bu formun dışında damla, ince toz, tablet ve enjeksiyon çözeltisi olmak üzere değişik formlarda bulunmaktadır.¹²

HOMEOPATİK İLAÇLARIN HAZIRLANIŞI

Organon'un altıncı baskısı, homeopatik ilaç üretimi ve kullanımını konusunda temel kaynak teşkil etmektedir. Homeopatik ilaçlar ana maddelerin ener-

jilerini açığa çıkaran “potansiyalizasyon” yöntemiyle hazırlanmaktadır. Bu ilaçlar ileri derecede sulandırılmakta ve mekanik enerjiye tabi tutulmaktadır. Homeopatik ilaçlar, yüksek derecede seyreltilmiş potansiyel aktiviteye sahip moleküllerin ana maddenin özelliklerini belleklerinde tuttukları prensibine dayanmaktadır.¹⁴ Homeopatik ilaçlar çoğunlukla globül formunda ya da sıvı formda sunulmaktadır.

Sıvı formda bir homeopatik ilaç hazırlamak için öncelikle ilaç etken maddesi alkol ve saf sudan oluşmuş bir sıvı içinde eritilerek “tentür” (tincture) adı verilen ana madde elde edilmektedir.¹² Tentürün bir damlası, ilaç alkolde çözünüyorsa dokuz damla alkol ya da ilaç suda çözünüyorsa dokuz damla distile su ile karıştırılmaktadır. Elde edilen yeni çözeltiliye, ilgili maddenin “1X kuvvetindeki ilacı” denmektedir.

Eğer bir damla tentür 99 damla alkol/distile su ile karıştırılırsa elde edilen yeni çözeltiliye “1C kuvvetindeki ilaç” denmektedir. X ve C serisinden başka 1/50.000 oranında seyreltme yapan Q serisi ilaçlar da mevcuttur. Burada X: desimal (10'da 1)'i, C: centesimal (100'de 1)'i ifade etmektedir. Örneğin; 4C kuvvetindeki bir ilacı hazırlamak için seyreltme işlemi dört kez tekrarlanmaktadır.

Organon'da katı formda bir homeopatik ilacın hazırlanışı şu şekilde anlatılmaktadır: İlk olarak dinamize edilecek hammaddeden 1 gran (=0,0648 g) alınmakta ve porselen bir kâsede 100 gran laktozun önce 1/3'ü ile altı-yedi dakika karıştırılarak ezilmekte, sonra hem kâse dibinden hem piston alt ucundan oluşan karışım üç-dört dakika kazınarak homojen hâle getirilmektedir. Ardından başka bir madde eklenmeden, tam bir homojenlik sağlanabilmesi için aynı işlemler tekrarlanmaktadır. Sonra laktozun ikinci ve üçüncü 1/3'ü sırasıyla eklenerek aynı işlemlere devam edilmekte ve böylece 1/100 dinamizasyon derecesine sahip maddeye ulaşılmaktadır. 1/100 dinamizasyon derecesine sahip maddeden 1 gran alınarak 100 gran laktozla aynı işlemlere tabi tutulduğunda 1/10 000 dinamizasyon derecesine sahip madde elde edilmektedir. Son olarak 1/10 000 dinamizasyon derecesindeki maddeden de 1 gran alınarak 100 gran laktozla yine aynı

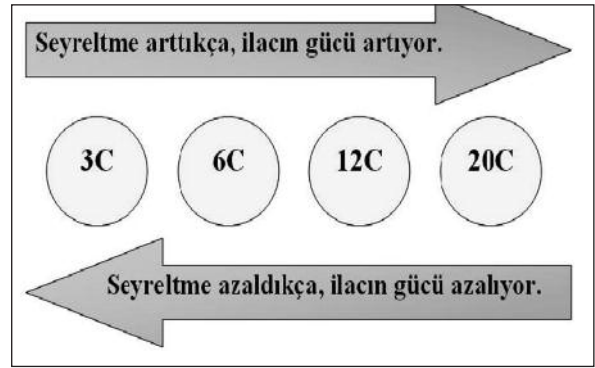
işlemlere tabi tutulduğunda milyonluk seyreltilmiş toz elde edilmektedir.

Bu tozun 1 granı, ilk olarak, 1/5 alkol ve 4/5 distile sudan oluşan karışımın 500 damlasına karıştırılıp eritilmektedir. Bu karışımdan sadece tek bir damla ufak bir şişeye konulup, üzerine 100 damla alkol eklenmektedir. Şişe tapa ile kapatılarak sarsma işlemi yapılmaktadır (Sarsma; şişeyi 100 defa kuvvetli hareketlerle elastik bir cisme vurarak gerçekleştirilmektedir). Bu şekilde “birinci dinamizasyon” derecesine sahip ilaca ulaşılmaktadır. Elde edilen karışım ile serpmeye şeker tanecikleri (globuli) nemlendirilmekte, sonra kurutma kâğıdına dağıtılarak kurutulmakta, daha sonra da kapalı bir şişede muhafaza edilmekte ve üzerine “I. potens derecesi” yazılmaktadır. Dinamizasyona devam etmek için bundan tek bir globül alınıp ikinci, yeni bir şişeye konulmakta ve (eritmek için bir damla su) 100 damla alkol ile aynı şekilde karıştırılıp 100 adet sarsma vuruşla dinamize edilmektedir. Bu şekilde elde edilen sıvı ile serpmeye şeker tanecikleri (globuli) nemlendirilmekte ve kurutma kâğıdına dağıtılarak kurutulmakta, sonra kapalı bir şişede muhafaza edilmekte ve üzerine “II. potens derecesi” yazılmaktadır.¹¹ Bu işlemlere istenilen potens derecesine ulaşılan kadar aynı şekilde devam edilmektedir.

Hahnemann’a göre bu seyreltme işlemlerinin düzgün yapılması sonucunda maddelerin esas iyileştirici gücü ancak ortaya çıkabilmektedir. Bu mekanik işlem sayesinde, ham madde olarak sadece madde, bazen ilaç etkisi bile olmayan madde gibi görünen ilaç maddeleri, gittikçe yükselen dinamizasyonla sonunda değişmekte ve artık duygularla algılanamayan immateryal ilaç gücüne ulaşmaktadır.

HOMEOPATİK İLAÇLARIN KULLANIMI

Homeopatik ilaç elde etmek için yapılan seyreltme işlemi arttıkça ilacın potens derecesi artmakta, bu da ilacın etkisini arttırmaktadır. Yani milyonluk seyreltme derecesi gibi yüksek seyreltme derecesine sahip ilaçlar yüksek dozu ifade ederken, 1/100 seyreltme derecesi gibi düşük seyreltme derecesine sahip ilaçlar düşük dozu ifade etmektedir (Şekil 1).

ŞEKİL 1: Homeopatik ilaçların gücü.

İlaç homeopatik seçilse de, fazla ve yüksek dozda verildiğinde zarar vereceğinden homeopatik tedaviye her zaman en küçük doz ile başlamak esastır.

Örneğin 1/100 seyreltilme derecesine sahip bir globül, kuru olarak dil üstüne konulduğunda hafif ve yeni başlamış bir hastalık için en ufak dozlardan biri olmaktadır. Bu uygulama ile sadece birkaç sinir ucu etkilenmektedir.¹¹ Hasta için bu dozun yetersiz olduğu görüldüğünde ise bir üst seyreltme derecesine sahip ilaca geçilmektedir.

Homeopatik ilaçlar klasik olarak tekli dozlar hâlinde dakika-ay arasında değişen intervallerde verilmektedir.¹⁵ Hahnemann’a göre birçok farklı ilacın karışımı yerine, hastaya etkileri iyi bilinen basit tek bir ilaç vermek konusunda en ufak bir şüphe duymak bile anlamsız olmaktadır.

Birçok homeopat, homeopatik ilaçların çoğunlukla aç karnına ve gece yatmadan önce ya da sabah uyanıldığında, yani vücudun dinlenmiş olduğu zamanlarda alınması gerektiğini belirtmektedir. Hap şeklindeki ilaçlar dilaltından alınmakta ve böylelikle kan dolaşımına direkt geçmektedir. Homeopatik ana tentürler seyreltilerek sakinleştirici etkili çözeltiler elde edilerek kullanılmakta, pomat ve kremler ise doğrudan cilde uygulanmaktadır.³

“Materia Medica” literatüründe “Abies nigra” (peptik ülser, gastrit, hazımsızlık gibi durumlarda), “Allium cepa” (allerji, katarakt, göz enfeksiyonları, nörolojik ağrılar, boğaz ve göğüs ağrılarında), “Arnica montana” (ateş, eklem, kas, diş ve diş eti ağrılarında, cilt sorunlarında), “Atropa belladonna” (akut ateş, migren, baş ve adet ağrılarında), “Chamomilla recutita syn. Matricaria chamomilla”

(kolik, diyare, ateş, diş ve kulak ağrılarında), “Digitalis purpurea” (kalp ve dolaşım sorunlarında), “Echinacea angustifolia” (apseler, böcek sokmaları, kanser ve difteride), “Ruta graveolens” (kronik artirit, göz bozukluklarında), “Sulphur iodatum” (solunum hastalıklarında, erkek ve kadın sağlık sorunlarında, cilt sorunlarında), “Valeriana officinalis” (nerolojik ağrılarda, kalp rahatsızlıklarında) gibi birçok homeopatik ilaç yer almaktadır.³

HOMEOPATİK İLAÇLAR İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Homeopatik ilaçların kullanımı gün geçtikçe giderek artmakta ve günümüzde Avrupa ülkeleri ile sınırlı kalmayıp Asya ülkelerinde, Kuzey ve Güney Amerika ülkelerinde de geniş kullanım alanı bulmaktadır.¹⁴ Gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde sağlık sistemi içerisinde önemli bir yer tutan homeopati, kısmen geri ödeme sistemi içerisine de dâhil edilmektedir. Diğer yandan nüfus bakımından fazla, gelir seviyesi bakımından düşük ülkelerde, ucuz ve etkili bir tedavi yöntemi olarak kullanılmaktadır.²

Homeopatik tedavi günümüzde en yaygın kullanılan alternatif tedavi yöntemlerinden biri olup, pek çok ülkede bilimsel olarak kabul görmektedir. Bu tedavide kullanılan ilaçlar ise birçok ülkede güvenli laboratuvarlarda üretilmekte ve eczanelerde satılmaktadır.

Homeopatik ilaç kullanımını dünya genelinde artış göstermesine rağmen, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne bağlı ülkelerden çok azında bu ilaçlarla ilgili düzenlemeler yapılmaktadır.¹⁴ Ruhsatlı ilaç üreten üreticiler ürünlerinin temel kalite standartlarına ve İyi İmalat Kılavuzu [Good Manufacturing Practice (GMP)]'na uygun olarak üretildiğini kanıtlamak zorundadır. Aynı durum ruhsatlı homeopatik ürünler için de geçerlidir. Homeopatik ilaç üreticilerinin çoğu, üretimlerini kalite güvencesi süreçlerine ve GMP kurallarına uygun olarak gerçekleştirmektedir. Ancak, homeopatik ilaç üretiminin ruhsatlı olmadığı ülkelerde bu durum söz konusu değildir.¹⁴ Homeopatik ilaçların kalite kontrolünde GMP kurallarına uygunluğun yanı sıra bu ilaçların ayırt edici özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Almanya'da homeopatik ilaçlar çok popüler olup, hekimlerin %20'sinin homeopatik ilaçları tercih ettikleri görülmektedir.¹² Almanya'da homeopatik ilaçların üretimi, kalitesi, denetimi yasal olarak düzenlenmiş olup, bu düzenlemeler Alman Homeopatik Farmakopesi (German Homeopathic Pharmacopoeia)'nde yer almıştır. Ayrıca, Alman Tıbbi Ürünler Yasası (AMG-Arzneimittelgesetz)'nda da homeopatik tıbbi ürünlere geniş yer verilmiş ve bu ürünlerin Avrupa Farmakopesi'ne uygun olarak, bunun olmaması durumunda ise Avrupa Birliği ülkelerinin kullanmakta olduğu farmakopelere uygun olarak üretilmesi gerektiği belirtilmiştir.

ABD'de homeopatik ilaçların hazırlanması Gıda ve İlaç İdaresi [Food and Drug Administration, (FDA)]'nin gözetiminde çalışan “Homeopathic Pharmacopoeia Convention of the United States (HPCUS)” tarafından belirlenen yönlendirici kurallara göre hazırlanmakta ve bu ilaçların %45'i sağlık-gıda ürünleri satan dükkânlarda tezgah üstü [over the counter (OTC)] olarak satılmaktadır.¹⁵ ABD'de de homeopatik ilaçların kullanımı giderek artmakta olup, 100'ün üzerinde homeopati hastanesi ve 1000'in üzerinde de homeopati eczanesi bulunmaktadır.¹²

İngiltere, Kanada, Avusturya ve İsviçre'de homeopatik ilaçların üretiminde genel olarak Alman Homeopatik Farmakopesi, İngiliz Homeopatik Farmakopesi, HPCUS ve Fransız Farmakopesi'nde bulunan homeopatik monograflardan yararlanılmaktadır.^{12,16}

Türkiye'de ise homeopatik ilaçların eczanelerde satılması yeni yasa ile sağlanmıştır. TBMM Genel Kurulu'nun 17.05.2012 tarihli oturumunda kabul edilerek yasalaşan 6308 sayılı “Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun ile Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte “Homeopatik tıbbi ürünlerin eczanelerde satılacağı hükmü” yürürlüğe girmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Homeopati, dünyada en çok kullanılan üçüncü tedavi sistemi olarak adlandırılmakta ve bu nedenle günümüzde bilimsel toplulukların ciddi derecede

ilgisini çekmektedir.¹⁷ Homeopati ilk kullanıldığı dönemden günümüze kadar oldukça düşük konsantrasyonlarda etki gösteriyor olmasının açıklanamayışı nedeni ile pek çok eleştiriye maruz kalmıştır.¹⁶ Homeopati ile ilgili klinik çalışmaların incelendiği meta-analizlerin birçoğunda pozitif sonuç alınmış olmasına rağmen, genel olarak homeopatinin tıbbi mekanizmaları ile ilgili bilgiler yetersizdir.⁸

Mathie tarafından yapılan çalışmada, 1975 yılından itibaren homeopati ile ilgili yapılmış olan randomize ve çift-kör klinik çalışmalar kümülatif olarak incelenmiş ve homeopatinin etkinliğinin karşılaştırma grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada, ulaşılabilen araştırma sonuçlarının homeopatinin etkinliğini kanıtlamada yetersiz olduğu ve daha çok çalışmanın yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.⁸

Riley ve ark., homeopati ile geleneksel tıbbın etkinliğini karşılaştırmak amacıyla birinci basamak sağlık kuruluşlarında tedavi çıktılarını incelemişlerdir. Çok-merkezli olarak yürütülen prospektif bu çalışmaya 456 hasta katılmış ve bunlardan 281'ine homeopatik tedavi, 175'ine ise geleneksel tedavi yöntemi uygulanmıştır. Tedavi çıktıları incelendiğinde; homeopatik tedavi görenlerin %82,6'sının, geleneksel tedavi görenlerin ise %68'inin iyileşme gösterdiği görülmüştür. Çalışmada, homeopatinin en az geleneksel tıp kadar etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸ Colin tarafından yapılan çalışmada ise Fransa'daki özel bir homeopati merkezine dört yıl boyunca gelen 2148 konsültasyonun analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda, homeopatinin genel olarak enfeksiyonlarda, mental ve romatizmal bozukluklarda kullanıldığı ve bu hastalıklarda kullanışlı bir alternatif tedavi sistemi olduğu belirtilmiştir.¹⁹

Linde ve Melchart, homeopati ile plasebo etkisini karşılaştırdıkları bir çalışmada, homeopatinin plasebodan daha etkili olduğunu, ancak metodolojik olarak sınırlandırıldığında anlamlı bir etki görülmediğini tespit etmişlerdir.²⁰ Kleijnen ta-

rafından yapılan çalışmada ise homeopatinin etkinliğinin ispatlanabilmesi için ne gibi çalışmalar yapılması gerektiği tartışılmıştır. Çalışmada, daha fazla randomize çalışma yapmak yerine, seyreltilme sonucu elde edilen maddenin fiziksel veya kimyasal olarak herhangi bir etkisi olup olmadığını gösteren tekrarlanabilir bir modele daha çok ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.²¹

Belirttiğimiz gibi, yapılan klinik çalışmaların homeopatinin kanıtlanabilirliği açısından yeterli olup olmadığı konusunda birçok görüş bulunmakla beraber, homeopati DSÖ tarafından kabul edilmiş bir tedavi sistemidir. Ülkemizde ise homeopatik ilaçların geçerliliği hâlihazırda kabul görmemiş olsa da, 6308 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun İle Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile homeopatik ilaçların satışının eczanelerden yapılabileceği hükmünün yürürlüğe girmesiyle birlikte, eczacıların bu alan hakkında bilgilendirilmesine yönelik çalışmalarda artış olmuştur.

Son yıllarda eczacılara yönelik olarak homeopati ile ilgili Türk Eczacıları Birliği (TEB), Bölge Eczacı Odaları ve Homeopati Dernekleri "Meslek İçi Eğitim Seminerleri Programları" düzenlemektedir. Bu eğitimlerin yanı sıra Ekim 2012 tarihinde Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi ve TEB işbirliğiyle "Fitoterapötikler ve Homeopatikler" başlıklı bir çalıştay ile 2013 Nisan ayında Homeopati Derneği tarafından "1. Uluslararası Homeopati Konferansı" yapılmıştır. Böylece homeopati, akademik olarak da ele alınarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Ayrıca, ülkemizdeki bazı eczacılık fakültelerinin lisans ve/veya lisansüstü eğitim programlarında homeopati derslerine de yer verildiği görülmektedir.

Sonuç olarak, homeopatinin ülkemizde geçerlilik kazanabilmesi açısından bu alan ile ilgili klinik ve mevzuat çalışmalarının arttırılması, bunun yanında bu ilaçların hastalara sunumundan mesul olan eczacıların homeopati ile ilgili olarak daha çok bilgilendirilmesi ve homeopati farmakopelerinin oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Alkış B. [Homeopathy]. *TEB Haberler* 2007;(2):35-7.
2. Kızılay H. [BİHAT 2012]. *TEB Haberler* 2012;(5):18-22.
3. Lockie A. *Encyclopedia of Homeopathy*. 1st ed. Dorling Kindersley; 2006. p. 1-336.
4. Walach H, Jonas WB, Ives J, Van Wijk R, Weingärtner O. Research on homeopathy: state of the art. *J Altern Complement Med* 2005;11(5):813-29.
5. Mondal TC. *Bird's Eye View on Organon of Medicine (Volume 2)*. 1st ed. India: Narayana Publish; 2008. p.1-848.
6. American Institute of Homeopathy. Committee on Pharmacopeia; National Center for Homeopathy (U.S.); American Foundation for Homeopathy. *The Homeopathic Pharmacopeia of the United States, General Instructions*. 7th ed. Philadelphia, PA: Boericke & Tafel; 1964. p.33.
7. Lüdtker R, Rutten AL. The conclusions on the effectiveness of homeopathy highly depend on the set of analyzed trials. *J Clin Epidemiol* 2008;61(12):1197-204.
8. Mathie RT. The research evidence base for homeopathy: a fresh assessment of the literature. *Homeopathy* 2003;92(2):84-91.
9. Crews RL. *Introductory Workbook in Homeopathy*. 1st ed. Wholistic Health and Nutrition Institute. 150 Shoreline Hwy., Mill Valley, CA 94941. National Center for Homeopathy; 1979. p.1-90.
10. Dooley TR. *The Basics of Homeopathy. Homeopathy: Beyond Flat Earth Medicine An Essential Guide for the Homeopathic Patient*. 1st ed. San Diego: Timing Publications; 1995. p.1-128.
11. Hahnemann S. [Organon der Heilkunst]. Önsöz ve Paragraflar. Çeviren: Klasik Homeopati Derneği. İyileştirme Sanatının ORGANON'u. 6. Baskı. İzmir: Klasik Homeopati Derneği Yayınları; 2009. p. 3, 8, 177-81.
12. Şen B, Gürdal B, Demir I, Akbal Ö. [Homeopathy-the treatment coming into our pharmacies with the change of new law]. *Türk Eczacılar Birliği Meslek İçi Sürekli Eğitim Derg* 2013;(29-30):54-61.
13. Hacırat Mirzâ Tâhîr Aḥmad. Homeopathy: "Like Cures Like": English Rendering of Lectures Delivered on MTA International. Translator ed: Chaudhary A. 1st ed. Islam England: International Publications, Limited; 2005. p. 725.
14. World Health Organization. Safety Issues in the Preparation of Homeopathic Medicines. Introduction and Regulation regarding homeopathic medicines. Switzerland: WHO Pres; 2009. p.1-4, 15.
15. Doğan B, Karabudak Abuaf, Ö, Karabacak E. [Complementary/alternative medicine and dermatology]. *Türkderm-Deri Hastalıkları ve Frengi Arşivi Derg* 2012;46(2):62-6.
16. Daegel M. Homeopathic and anthroposophic medicinal products in the European Union. *Fitomed Bilimsel Fitoterapi Derg* 2008;(6):23-4.
17. Anick DJ, Ives JA. The silica hypothesis for homeopathy: physical chemistry. *Homeopathy* 2007;96(3):189-95.
18. Riley D, Fischer M, Singh B, Haidvogel M, Heger M. Homeopathy and conventional medicine: an outcomes study comparing effectiveness in a primary care setting. *The J Altern Complement Med* 2001;7(2):149-59.
19. Colin P. An epidemiological study of a homeopathic practice. *Br Homeopath J* 2000;89(3):116-21.
20. Linde K, Melchart D. Randomized controlled trials of individualized homeopathy: a state-of-the-art reviews. *J Altern Complement Med* 1998;4(4):371-88.
21. Kleijnen J. What research is needed to show the effectiveness of homeopathy? *Br Homeopath J* 2000;89 Suppl 1:1-2.